ROUTE SCHOTLAND

A taste of Scotland

Najaar 2019. Al maanden draaien de Britten rond de brexit zoals een kat bij de achterdeur: miauwen en zeuren tot je ze opendoet, om vervolgens koppig op de mat te blijven zitten. In de EU of eruit, de onbeslistheid regeert, met als gevolg dat de pond historisch laag staat. Meer excuses hadden wij niet nodig voor een minitripje naar de overzijde van het Kanaal.

Van relaxed aanrijden is geen sprake: zowat de hele route naar de ferry in IJmuiden moeten we filefilteren. We halen de ferry, om het met een mooie Engelse uitdrukking te zeggen 'by the skin of our teeth'. Na een laatste stressmomentje – het vastsjorren van de motoren – begeven we ons aan dek; daar is de aangekondigde storm intussen in volle hevigheid losgebarsten. Door het zware weer lopen we ook de kans mis de orka te spotten die de afgelopen dagen gezien is tijdens de overtocht: bij woelige zee lijkt elke stormkop op een rugvin. Als we 's ochtends in Newcastle aanmeren, is de zee natuurlijk weer zo glad als een spiegel.

Tijdens de overvaart hebben we een route uitgetekend die tussen de donkerblauwe vlekken op de buienradar meandert, maar die blijkt minder precies dan verhoopt: al bij het uitrijden van de ferry vangen we een bui. De fietsers krijgen voorrang van de douane, de motorrijders moeten gewoon aanschuiven, want 'in die helm zit je droog'. In Bedlington maken we een snelle stop voor koffie en poached egg on toast. Alles schreeuwt dat we in het Verenigd Koninkrijk zijn: de paardenrennen- en voetbalbrokers (het lokale equivalent van de Franse tiercé-kantoortjes) de rode telefooncellen, de hoge stenen muurtjes en heggen langs de weg. En het verkeer natuurlijk. Dat vraagt flink wat concentratie: het links rijden went snel, maar de juiste kant opkijken tijdens manoeuvres is al moeilijker. En echt tricky wordt 't als je een U-bocht maakt: dan rij je bijna altijd verkeerd weg. Gelukkig zijn er hulpmiddelen: als je 'MO7S' op de weg ziet, rij je spook – reed je in de goede richting, dan had je 'SLOW' gelezen. Ook het metrische stelsel is wennen: alle snelheden staan aangeduid in mph, terwijl mijn gps koppig vasthoudt aan km/u. Tricky indeed. O, en vergeet de motorgroet: elke keer als je automatisch je hand opsteekt, besef je te laat dat je je gas hebt losgelaten.

Horizontale buien

Hoe noordelijker we komen, hoe meer we het gevoel hebben in een landelijke Britse detective te zijn beland: één pub op twee ('food served all day, warm welcome included') heet echt The Angler's Arms, kastelen kleven tegen hellingen bespikkeld met witte schaapjes die vredig grazen tussen paarse bloemen. Het krioelt ook van de exotische verkeersborden, zoals 'work on hard shoulder', 'blind top', 'hidden dip' en 'risk of skid'. Bij Morpeth komen we eerste waarschuwing tegen voor 'road prone to flooding'. En inderdaad, even verderop staat de hele weg blank. In terugdraaien hebben we weinig zin: achter ons hangen dreigende regenwolken. Met een rietstengel check ik de diepte: ruim vijftig centimeter water. Moet kunnen. In deze tijden van global warming kunnen we maar beter oefenen op waterscooteren.

In Longhorsely slaan we af, in de hoop via Shillmoor het Northumberland National Park te doorkruisen. Maar daar steekt de Tod Burn een stokje voor: deze beek stroomt als een razende over de weg; de meetlat ernaast geeft bijna een meter aan. Algauw blijkt dat de hele vallei een wolkbreuk van jewelste over zich heen heeft gekregen; we ploegen continu door twintig centimeter water en het regent zo hard dat je alleen nog mistlichten voor je ziet. Een verzopen konijn springt met tegenzin door het hoge gras, de weilanden staan vol met naar natte wol ruikende schapen, en toch blijft het landschap charmant. Dit bedenken we als we in Kelso zitten uit te druipen boven een soup & sandwich met cheddar & onion.

De Britten weten elk nationaal nadeel te verpakken als een pluspunt van de lokale cultuur. Hondenweer? Local weather. Smakeloos behang met roze bloemen? Lovely. Bizarre culinaire combinatie? A local speciality, zoals de jacked patatoes with coronation chicken & chicken tikka masala, die de dames naast ons besteld hebben: de koloniën en de koningin, Britser wordt het niet. Of Schotser, want hier in Kelso, een rijk stadje in de Tweed Valley, zijn we grens al over.

Als we wegrijden breekt, eindelijk, de zon door. Onderaan de glooiende helling staat een man in lieslaarzen op zalm te vissen, een waar plaatje. Maar tegen de tijd dat we Peebles bereiken, vallen er alweer druppels. Gastvrouw Susan vertelt ons dat het hele Schotse treinverkeer platligt. "Onze regen is zacht gedruil, die doorweekt je langzaam. Dit is abnormaal, een gevolg van de 'climate change'. De zomer was belachelijk heet, iedereen had een zonneslag. Rij maar pal noord morgen. Daar schijnt 't beter te zijn."

Als je in het Verenigd Koninkrijk 'MO7S' op de weg ziet, weet je dat je spook rijdt.

Levercrisis

Voor het eerst sinds ze een B&B runt, heeft Susan heeft zich vergist in een bestelling: ze zet ons een 'full Scottish breakfast' voor. Lekker, daar niet van, maar … stevig. Susan lacht: "Alleen toeristen eten dat elke dag; geen Schot die zich daaraan waagt. Ik voel me al schuldig als ik de overblijvende ontbijtworstjes aan de hond geef, dat beest heeft ook een lever." Buiten de stad kruisen we de Women's Tour of Scotland, de eerste driedaagse vrouwenwielerwedstrijd die geen afkooksel is van een mannenwedstijd. Ze ploeteren voorbij in de druilregen. Bij Edinburgh verandert die in stortbuien, en tot in Perth blijft het gieten, dus we laten de toeristische route langs Fife aan de Firth of Forth links liggen en rijden verder richting Glenshee, maar de regen en mist maken het Cairngorms National Park dermate onzichtbaar dat we bij Braemar stoppen voor een hete linzensoep met Schotse haverkoekjes, kaas en zalmpastei.

'There is no bad weather, only bad clothes', zegt het motorgezegde. Wel, niets dan lof voor mijn geweldige Held-pak, waarvan ik de gore-tex onder én over het zomerpak kan trekken: dat scheelt een hoop geklooi als je het in een bui moet aantrekken langs de kant van de weg. Maar strontweer blijft strontweer, en volcontinu regen bij acht graden, dat heet in mijn wereld tijd voor de winterstop. Gelukkig wacht Douglas ons in Cambus o'May op met een warm bad. Jo, die helaas geen afritsbare

Alleen toeristen eten elke dag een 'full Scottish breakfast', geen Schot die zich daaraan waagt.

gore-tex heeft, krijgt haar pak niet droog, dus rij ik even naar Ballater voor de avondpicknick. Aan social rights en zondagsrust doen ze hier niet: alle supermarkten zijn 7/7 open tot 23 uur, maar op een dag als deze is dat erg handig. We verschansen ons met de buit onder een deken en kijken, in de hoop toch nog iets van de natuur rond Glencoe mee te krijgen, naar de film Skyfall. De openingsscène op het dak van de bazaar van Istanbul blijft een van mooiste motorachtervolgingen ooit. Klasse!

Condens

Eigenlijk hadden we nog een dagje willen blijven hangen, maar de Queen is neergestreken in Balmoral Castle, en dus zit elke B&B in de buurt vol met royalty watchers die, gebruikmakend van 'the right to roam', hopen tijdens een wandeling door het kasteelpark de prinsen tegen het lijf te lopen. Na een heerlijk ontbijt met pannenkoeken en porridge zetten we koers naar Tomintoul (spreek uit: tom-in-towel), het hoogste dorp van Cairngorms. Mijn tomtom heeft zo veel water geslikt dat hij vol condens zit en blijft beweren dat we in IJsland zijn, wat qua gevoelstemperatuur aardig in de buurt komt. We volgen dan maar het advies dat we lezen op een menhir bij een uitzichtpunt: 'Take a moment to behold, as still skies or storms unfold, in sun rain sleet or snow, warm your soul before you go.' Geloof het of niet: even later breekt de zon door!

De weg slingert als een achtbaan door de heuvels van het skigebied, soms met hellingen van wel 20 procent; de schapen delen het weidse landschap met rossige koeien met te lange froufrous. We passeren Cockbridge – nee, ik nam de foto met het naambordje niet – en bereiken Tomintoul, een klein, toeristisch dorpje op de grens tussen de Glenlivet- en de Glenfiddich-whisky's. Allemaal Speyside, dus erg zacht, verzekert de jongen in de whiskywinkel ons. Hij heeft in Amsterdam gewoond, dus vertel ik hem over de Belgische componist Luc Brewaeys, die zijn composities graag vernoemde naar zijn favoriete whisky's: van Laproaigh tot Talisker en Bowmore. Veel forsere whisky's dan de zachte, niet geturfde Tomintoul, volgens het etiket 'sunshine in a glass.' Er is zowaar nog steeds zon, dus maken we een wandeling om het dorp alvorens onszelf te trakteren op een seafood chowder. Een dieetreisje wordt dit niet, want de volgende ochtend krijgen we eggs royale voorgezet, de lokale variant van eggs benedict, maar dan met zalm.

De volgende ochtend geeft mijn gps finaal de geest. Gelukkig is er maar één weg noordwaarts: the Old Military Road. Tegen de tijd dat we in Dufftown zijn regent het alweer pijpenstelen, dus rijden we tussen de buien door naar Banff. Op de brug zie je aan de rechterkant een idyllisch Engels landschapje en links de woeste open zee. Via Macduff gaat het richting Gardenstown en Crovie, de steile helling af, die na een haarspeld doodloopt op de kaaimuur, want het dorp is autovrij. Het dorpje is na de overstromingen van 1953 door alle lokale vissers verlaten, op één na. Nu wonen er alleen nog kunstenaars en zonderlingen. Een winkel of een café is er

niet. We wandelen over de kliffen naar Gardenstown om inkopen te doen. De pub is helaas dicht, maar het buurthuis in de haven, dat hilarisch genoeg Harbucks heet, houdt pannenkoekenbak voor de lokale school, dus we zitten de volgende bui uit met scones & clotted cream, en lopen dan via het strand weer terug naar Crovie.

Vuurtorens en vette vis

Op de pier staat de visser makrelen doormidden te snijden: dat wordt straks aas voor in de krabben- en kreeftenfuiken. Maar we kunnen er gerust vijf krijgen; met een paar snelle halen kuist en fileert hij ze voor ons. Met wat geluk, vertelt hij, haalt hij op een nacht wel tien kratten makreel op, met de lijn, want dat betaalt beter dan netvangst. Hoeveel de vangst op de veiling oplevert, hangt af van het aanbod. Op een goede dag tot 100 pond per doos, als er overaanbod is slechts een pond. Soms is er veel, soms weinig, en soms zou hij weleens wat anders willen vangen. Gelukkig kan hij alle dagen makreel eten, als hij vers is toch. Nooit ingevroren, of vijf dagen oud uit de supermarkt: "That's gross." Tegen de tijd dat onze makreel die avond in de pan ligt te smelten, zien we hem alweer uitvaren, een klein stipje dat verdwijnt tussen de lichten van de andere boten op zee. Daarna is er niets meer, alleen de rust van de nacht en het geruis van de golven.

Vanuit Crovie maken we uitstapjes door de streek, onder meer naar het vuurtorenmuseum van Fraserburg, dat een prachtige verzameling oude lampen en reflectoren herbergt. De gids neemt ons mee naar de oude vuurtoren, waarvan de parafinelamp manueel moest worden aangehouden; wie haar liet uitdoven, riskeerde ontslag. Vrouwelijke vuurtorenwachters zijn er nooit geweest, zelfs niet in de jaren 90, toen alle lampen al elektrisch waren; het was een mannenberoep. Na drie keer zes weken stage op een landtoren, een zeetoren en een eilandtoren werd je assistent, tot er ergens een post vrijkwam; daarna werd je benoemd voor het leven. Een redelijk goed betaalde job, al moest je er wel een speciaal karakter voor hebben, want na zes weken samenhokken op zo'n kleine oppervlakte worden zelfs de aangenaamste gewoontes ergerlijk. De meeste vuurtorenwachters bespeelden een instrument of maakten houtsnijwerk. Op sommige eilanden hielden ze golfwedstrijden. Terwijl we vanop de toren uitkijken over de kust, barst in een van de achtertuintjes beneden een burenruzie los, die met een honkbalknuppel wordt beslecht. Als even later de politie arriveert, houdt de man de knuppel netjes achter de deur, terwijl zijn buur de sterke arm afwimpelt. Hier regelen ze de dingen liever zelf. En trouwens: 'The bobbies always come when the fight is over.'

Boven de kliffen duiken vissende jan-van-genten vanop grote hoogte in zee om makreel te vangen: een prachtig spektakel. Net als de school dolfijnen in de baai bij Banff, die het Marine Center al geruime tijd opvolgt. En om bij de zeezoogdieren te blijven: wie zich in de pub van Gardenstown aan de dagschotel waagt, eindigt als 'a beached whale'. Geen wonder dat de deelnemers van de lokale halve marathon, die dat weekend gelopen wordt, allemaal behoorlijk, eh… fors zijn.

Engelengeluk

Hoewel ik hem dagenlang in een zak rijst heb bewaard, is de reanimatie van mijn tomtom mislukt, dus we rijden op gevoel terug richting Grantown-on-Spey: een heerlijke rit onder dramatisch laaghangende wolken door een prachtig landschap. Na een tijdje gaat het asfalt over in een piste, die steeds dieper gespoord ligt. Een kip schrikt zich rot en blijft in de diepe greppel voor mijn voorwiel uitrennen. Opgeschrikt door het gekakel komt de boer aanlopen: “Oy! You look a wee bit lost, lassies.” Vrolijk legt hij ons uit hoe we weer bij een grotere weg komen, duidelijk blij dat hier eens iemand langsrijdt. We bedanken hem vriendelijk en negeren zijn aanwijzingen, want de piste bevalt ons prima. Eenmaal in Grantown, toch weer in regenpak, belanden we in The Wee Puffin, waar de waard ons in één adem vertelt dat papegaaiduikers buiten het paarseizoen hun kleurrijke bek verliezen, en het menu voor ons samenvat: “Burger? Farmer’s pie? Curry of the day?”

De lucht boven de heuvels is pikzwart, en voor een tweede natte rit door de Cairngorms passen we. Richting Rannoch Moor ziet het er beter uit, maar tegen de tijd dat we het meer bereiken, rollen de stormkoppen ons ook daar tegemoet, dus buigen we af richting Queensview, bereiken Pitlochry via een prachtig weggetje dat dwars over de hei loopt en besluiten de middag droog door te brengen in de plaatselijke whiskystokerij. We laten de motoren thuis, maar dat had niet gehoeven; wie liever niet drinkt en rijdt, kan zijn ‘tasting’ meekrijgen voor later.

Een vrolijke jongen legt ons het hele procedé uit: alles begint met het water van de rivier, waarin ook otters huizen, vandaar het logo. Ook hier zorgt de klimaatverandering voor problemen: deze zomer was er vijf weken lang zo weinig water dat de productie moest worden verlaagd. Het rivierwater wordt gemengd met gerst en gist, en na twee dagen wordt de ontkieming afgebroken door de gerst te drogen boven een vuur. De manier waarop dit gestookt wordt, verdeelt de whisky meteen in twee soorten: geturfd of niet. Na verdere gisting wordt het vocht gescheiden van de massa – dat heeft zo’n 6% alcohol. Nadien wordt het twee keer gedistilleerd: eerst tot 25%, vervolgens tot 60%. Het distillaat bestaat uit de kop (te sterk, 90%), het hart (goed, 67%) en de staart (slap, 10%). Kop en staart worden vervolgens opnieuw gemengd en gedistilleerd. Het goedje wordt gedurende het hele proces strikt bewaakt: het hele scheidingsproces gebeurt in een gesloten kast, want op alcohol wordt 74% taks geheven. De overheid waakt er strikt over dat niemand hier zijn zakfles onder de kraan houdt. Vervolgens wordt het hele zaakje op vaten getrokken, vooral bourbonvaten uit Amerika: dat geeft de whisky zijn vanillesmaak en lichte kleur. Later wordt hij uitgevoerd om er blended whisky van te maken. De bourbonvaten zijn spotgoedkoop, de Amerikanen willen ze graag kwijt. Voor de sherryvaten daartegen, waarin de single malt rijpt, betaal je algauw 1.000 pond (leeg). De whisky die daarin rijpt, wordt een donkere, fruitige, notige malt. De twee worden ook gemengd tot een mixed single malt: zolang je stooksels mengt die van hetzelfde water en graan gemaakt zijn, in de dezelfde stokerij, mag die benaming gebruikt worden. Van blended is pas sprake als er whisky’s van een verschillende oorsprong gemengd worden, soms zelfs tot 35 soorten. Johnnie Walker, vertelt de jongen ons trots, plant een special edition blend van honderd flessen, samengesteld uit vijf whisky’s van meer dan vijftig jaar oud, die zo’n 25.000 euro per fles zal kosten. Want hoe ouder de whisky, hoe duurder. Dat ligt aan de ‘angels’ share’: elk jaar dat de whisky ligt, verdampt er 2%. Een feestje in heaven!

De Queen is neergestreken in Balmoral Castle, en dus zit elke B&B in de buurt vol met royalty watchers.

Ontbijtangst

Door de Trussachs rijden we zuidwaarts: tussen Killin en Stirling loopt een prachtige route, langs rivieren, meren en watervallen. De dagelijkse regenbui drijft ons kort naar de snelweg, maar in de Tweed Valley klaart het gelukkig weer op, zodat we de weg langs de rivier kunnen nemen. Bocht na bocht slingert onze route door een groen, heuvelachtig landschap, compleet met idyllisch treintje. De roadkill op de weg – valwild, heet dat in het Nederlands – bewijst de rijkdom van het wildbestand: op één rit zien we – weliswaar platgereden – een das, vos, haas, raaf, konijn, egel en ree. Via het mijnmuseum bereiken we Melrose Abbey, helaas net na sluitingstijd; het meisje aan de kassa is onverbiddelijk.

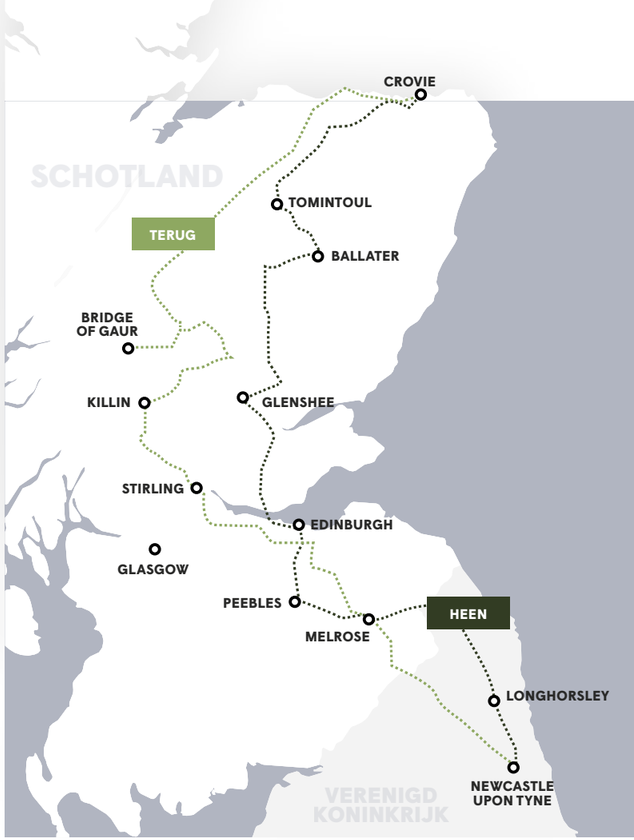

Ook de laatste ochtend, in Jedburgh, ontsnappen we niet aan een gigantisch ontbijt; we hebben zo langzamerhand de eierpuf, pannenkoekenangst en een porridge-overdosis. Maar bij onze koffie krijgen we spontaan een vizier-schoonmaaksetje aangeboden. ‘Simply Scottish’ heet de bar: ‘simply friendly’ wat ons betreft. Met tegenzin rijden we richting ferry, al verzacht de prachtige rit door de Borders de pijn van het afscheid enigszins. Net als de twee dolfijnen die de ferry uitgeleide doen. Geen zorg, jongens: brexit of niet, we komen terug.